

RÄNNÄK

NOLE

RÄNNAK AOLE

NIG ÕPILASRINGI ALBUM

Riigikirjandusmuuseum

Narvas

S 6176

14. märtsil

96654

1940

(27.5.41)

SISU: A. H. Tammsaare mälestuseks — H. M. R. Eesti raamat — E. Kaljas. Eesti Vabariigi 22. aastapäeval — L. Lagastik. Veel jõudu on eesti rahval — R. Nurm. Eesti noored — E. Terep. Me sõidame vikerkaarde — H. Leede. Vanalinnas — H. Jõululaupäeval kirikus — L. Saaremaa. Kirikuteel — H. Leede. Tuhat viisi — E. Terep. Eve — E. Kess. Mu noorusmaa — E. Terep. Visand — L. L. Igatsuslind — H. Leede. Kuulates muusikat — H. Leede. Loomade pidu — V. Verev. Loomade mäss — V. Verev. Nöks — U. Andre. Üürilised — U. Andre. Süütajad — I. Säk. Talispordipäev — Sonni. „Noor mets“, J. A. Hertzi näidend — H. Paapst.

A. H. TAMMSAARE MÄLESTUSEKS.

Esimesel märtsil suri oma töölaua taga A. H. Tammsaare. See kaotus on meile raske ja oma ootamatuses hingemattev, aga selles on ka palju sümbolset ilu, mis meenutab haaravaimat stszeni kadunu loomingus, Andrese surma „Tõe ja õiguse“ viimases raamatus. Ka Andres suri oma poja käte vahel endaloodud tagaheinamail, milledes pidi ta vaev jääma õnnistuseks järeltulevaile põlvile.

Tammsaare suurus on tema töös, mis viis meie kirjanduse tipp-saavutused maailmakirjanduse tasemele, mille tunnistusena ta ise jõudis veel näha oma teoste tõlgete võidukäigu algust maailmas. Tema peateos on saanud meie rahvuslikuks tööeposeks ja meie ei tea, kumba enam austada, kas tema eestlaslikku maa-armastust ja tööotsinguid kirjeldavate teoste õpetust, või tema isikliku elu tagasihoidlikkust. Ta vaikne ja omaette eluviis on teinud talt vaimukangelase, kellele püstitatud ausammas näib pigem olevat tema töö ja kodukoha kui tema isiksuse austuseks. Kuid selles vaikes endassetõmbumises peitub palju kindlate vaadete mehe võitlejavaimu ja tõearmastust, mis läbib sirgjoonena meie suurima kirjaniku elu ja loomingu. Tema rahulik ja laadilt kurvameelne töö kajastab eestlaste püüdlusi ja võitlust oma maa ja iseenda saavutamisel. Tema teoste põhitoonina kumiseb veene, et eestlasi seob kodumullaga sügav, isadelt päritud kiindumus ja tööarmastus, ning see teeb tema töö meie rahva sügavaimate tundmuste suurimaks kirjanduslikuks avalduseks.

H. M. R.

Eesti raamat.

Seitse pikka aastasada
Eesti rahvas pimeduses
Käis, sest puudus raamat õige,
Mis kui kuke kiremine,
Kuldse koidu kumamine
Suutnuks rahvast äratada.

Võõrad eesti raamatusse
Suuri õpetusesõnu
Pühakirja põhjendusel
Kavalasti kirjutasid.
Rahvast vaimuvalguseta,
Tarkuse tubli toeta,
Kuulelikuks kariloomaks,
Tuhmiks tõpraks teha tahtsid.

Rahvas pimeduses piinles,
Vaimuvalguseta väevles.
Ootas kire küpsetajat,
Vastuhaku valmistajat.

Sääl siis sirgus eesti meesi
Talupoja tagakambris,
Saunamehe suitsutares
Andis rahvale raamatu,
Terassõnalise toe,
Mälestuse muistest põlvest,
Õnneaaja õilnitsusest,
Kangelaste kangutusist,
Suurte meeste saavutisist,
Kalevite kangeist kätest,
Olevite osavusest,
Alevite askeldusest,
Sulevite sõdimistest,
Vikingite vägitöödest.

Raamat rahval' rommu andis,
Kire kuumaks küpsetas.
Vabaduse võitlemiseks,
Paha peremehe põluks,
Vaenlase välja viimiseks,
Tuhanded sääl tuhasta tõusid,
Mehed maasta magamast.
Sadadele Saksamaalta,
Paljudele Peipsi piirelt,
Vahvalt vastu hakati!

Rahvas uuest' üles ärkas,
Surnud selga sirutas,
Käsi haaras mõõga pihku.
Sarv, see mehi kutsus kokku,

Suure sõja sõillemiseks,
Vabaduse valmistuseks,
Et saaks sunnitööle surma,
Orjatöö otsa ometi.

Mehi lunges murdu maha,
Poegi põrandale paiskus,
Veri väljasid väetas,
Surma sajad suikusid.
Teised tapri toetusel
Jälle tulle formasid,
Mõõgamõlla sisse murdsid,
Sõdisid sääl suurta sõda,
Palju piike painutasid,
Mitmeid mõõku muljusid.

Viimaks vabaduse võitsid,
Jseseisvuse ilusa,
Priiuse parema põlve,
Raha rahvale rajasid.
Tapper toodi tammikusse,
Mõõgad musta mulda maeti,
Piigid parte peale pandi;
Sõjakirves seati schu,
Raevuratas rabasse.

Ädrakured võeti kätte —
Tapri teeda tasandama,
Verest välja vabastama,
Punast põldu puhastama.
Viljad väljule valati,
Kaerad kesale külvati,
Rukkid raevu radadele,
Tatrad tapri teedele.

Äasta kahekümne jooksul
Rahvas rahus elanud,
Priiuspõlve pidanud,
Suuri asju sooritanud,
Teinud tööda tugevat.

Kui kõik katsed korda läinud,
Tööd kõik tabavalt on tehtud,
Ärgem äratajat jätkem
Unustuse-aima hõlma,
Kallist köidet kaduma.
Tõstkem teos teiste ette,

Köide kapi kaunistuseks;
Raamat rauast riulile,
Terasesta taotud toele,
Vaskistele varnadele,
Kuldse kasti kaanele!

Saagu raamat rammu andjaks,
Mureliku mõtte murdjaks,
Rõhutute rõõmustajaks,
Rahvastunde rajajaks;
Teos toale tõreduseks,
Jluks igale perele!

E. Kaljas.

Illustratsioonid autorilt.

Eesti Vabariigi 22. aastapäeval.

„Mitte igale õnneks ei antud selgesti näha,
mitte kõigile palgaks ei pandud selgesti kuulda,
armastada palavalt isamaad,
kannatada temaga“.

ütles Juhan Liiv ennustades meie iseseisvuse uuestisündi. Võime olla uhked korrates neid sõnu täna, Vabariigi aastapäeval, millal järjest raskenevad ajad ning sündmused annavad meilegi võimaluse tunda muret ning kannatada oma kodumaa saatuse pärast. Meie ei taha ses suhtes olla halvemad oma eelkäijast; usun, iga noor kannab oma rinnas püüet hoida ja kaitsta nende pärandust.

Ometi on kuulda eriti praegusel ajal väiteid ja kahtlusi, mis kipuvad tõendama, et oleme unustanud oma kohustused isamaa suhtes — nimelt valitsevat tänapäeva noorsoo hulgas vaimsete huvide mõõnaaeg. Noored kalduvad vaimsesse anarhiasse, mugavusse, eelistavat tantsu, sporti jne. Tõepoolest, see näib olevat tõsi.

Tänapäeva noorukil puudub ideaal, keskendav ja juhtiv suund, mille poole püüelda. Vabariigi algusaastail oli selleks riikliku iseseisvuse mõte, mis lõi üksmeelse rahva. Nüüd aga on toimumas väärtuste ümberhinnang — maailma näib valitsevat jõuprintsiip, mida ei suuda pooldada vabadustarmastav noorsugu. Sõjad, aususe, moraali degenereerumine, kahtlused isegi Jumala olemuses võtavad noortelt tugipunkti, eeskju.

Tänapäeva noor peab toetuma ainult iseendale, olema iseteadev ja täiuslik, seega on talle otse kohustuseks arendada oma siseelu ja seades oma eesmärgiks isamaa heaolu tõusta kõrgemale valitsevaist põhimõttest, moraallangusest, jõupoliitikast, religioonipuudusest. Tal peab olema niivõrd tugev ja kindel maailma-vaade, et iga ebaaus tegu ei suuda veel kõigutada ta tõekspidamisi, muuta teda brutaalseks materialistik. Sest olgugi et praegu valitseb jõud, ometi on kindel, et vaimul on suurim mõju rahvaste evolutsioonile ning et väikerahvail on relvad selleks viimseks hädaabinõuks, mida püütakse vältida ja raskuspunkti pöörata rahva vaimsele arengule, mentaliteedile.

Rahvas peab valitsema üksmeel, mille puudus annab end tunda just raskeil aegadel. Selle saavutamiseks peavad aga iniviidid üksteist mõistma, üksteisele andestama nende inimlikud nõrkused, lühidalt, tegema kõik, et tunda end õnnelikuna, sest on peagu kohuseks olla õnnelik. Pealegi inimkond on loodud olema õnnelik, ta peab ainult oskama elu vaadelda pisut avaramast, kõrgemast seisukohast.

Iga inimese õnne aluseks on ta maailmavaade ja kõlblus. Eriti tähtis on noorte seisukohalt esimese kujundamine, ning seda sihti taotlevadki koolid ja kodud. „Ärgem kartkem ideaali, mis oleks liiga kõrge selleks, et kohastuda eluga.“ Vajame palju head tahet, et sünnitada väikestki õiglusest ja armastusest johtuvat tegu. I d e e d

peavad 10 korda kõrgemad olema meie käitumisest, et käitumine oleks vähemalt aus. Iga idee kahaneb piirilt argipäevsuses.

„Sellepärast peab olema sangarlik mõtteis, et olla keskpärane või kahjutu oma tegudes“ (Maeterlinck).

Tähendab, me põhimõtted peavad olema suuremad elust, ainult nii suudavad nad meie tegevusi, püüdeid koondada ja juhtida, nii ei mõjasta meid üksikud sündmused, vaid kindel eesmärk.

Kuid see eesmärk ei tohi jääda vaid tühiseks, viljatuks, lõmitavaks pettuseks, sõnakõlksuks, tal peab olema konkreetne alus, ta peab lähenema meie sisemisele tõelisusele. Sageli tuntakse, et ei suudeta leida mõistmist kaasinimeste poolt. Sel juhul peaksid meie ideaalid paranema, vabastama end haiglasist ja ainult abstraktseist sihtidest, muutuma tugevaks, terveiks, sest oma lõppsihis on, vähemalt peaksid kõigi ideaalid sarnlema üksteisele: kogu riigi, ühiskonna rahulik, üksmeelne koostöö.

Rääkides ideaalidest ei saa mööduda kannatusist ja pettumisist. Noorte, üldse kogu inimkonna õnne puuduseks on see, et kannatusile kas alistatakse või neid põlatakse.

Tõeliselt ei tuleks kannatust vältida, sest ta kasvatab meid. „Tark kannatab võib-olla enam kui mõni teine inimene, sest et ta on täielikum inimene“ (Maeterlinck). Noortel peab olema julgust tunnustada oma eksimusi, neid kahetseda. Kas oleks parem elada eksimuste ja unelmate maailmas kui tõelisuse omas? Illusioonid võltsiksid meie tegusid, varjaksid tõe, mida taotleme. Kui me ka pettume, leides end esmajärgulise koha asemel ainult teisejärgulisel, tuleb pettumusi käsitada tõe saadikuina. Neile ei tohi alistuda ega ohata: elu pole nii kaunis kui unelmad (viga, mida teeb enamused noori!), vaid peab endale selgitama, et unelmais puudus midagi, kuna nad ei tõestunud elus.

Kõik tugevad ja suured hinged on tunnustanud oma eksimusi ja õppinud pettumisist. Eks jõudnud Tammsaare „Tõe ja õiguse“ elavad kujud Andres ja Pearu kord vastastikku selgusele, et nad mõlemad olid eksinud oma pühimais püüdeis, ja selletõttu suutsid nad teineteist paremini mõista, andestada, nende teadvus oli laienenud jälle uute kogemustega. Iga luhtunud illusioon avastab enam ja enam suure igavese tõelisuse olemasolu, mis kujundabki inimese maailmavaate.

Ühelgi indiviidil pole õigust otsida ja nõuda inimkonnalt ideaalkujusid, kui ta ise ei püüa endas kehastada ausameelsust, armastust, spontaansust, elavust, iseseisvust, vaprust, heatahtlust, suuremeelsust.

Võib olla sangar, sooritamata suuri tegusid; nimelt elada altruistlikku, julget ja optimistlikku elu, mitte kunagi põhjustada vähimatki halba, mitte lasta end kiusata alatuist ja väiklasist mõtteist nõuab püsivamat jõukulu, täidlasemat karakterit kui vahetevahel sooritada mõnd suurt heategu.

Sangarlus seisneb seega usalduses, siiruses, armastuses — ühe sõnaga — kristluses. Kristlus on igivana ideaal, mida on püüelnud

kõik rahvad ajalooveergudel ja teda pole absoluutses täiuses saavutatud tänaseni ega saavutata võib-olla iialgi, kuid ta põhimõtteid on suuremal või vähemal määral ometi mõistetud rahvaste poolt.

Ja võib-olla seisneb sõdade, alatu hävitamistahte põhjus just selles, et ükski rahvas pole niivõrd täiuslik, niivõrd inimlik, et ta suudaks siiralt tunnustada oma eksimusi, austada ka teise põhimõtteid, armastada ka endast väiksemat ning madalamat, andestada, olla õiglane... Kuid niikaua kui need põhimõtted jäävad ainult makulatuuriks ega levi maailma noorsoo hulka, ei pääse me suurest ebaõigluse sõõrist, sõjakoledest, ahastusist, purustatud inimestest. Keset haudu, keset varemeid peaksid kõik rahvad koos hüüdma oma südamepõhjust nagu M. Under: „Suur viha hinges voogab, saada hääks“; alles siis oleks mõtet kuulutada rahuaadet, selgitada, et inimesed pole loodud üksteise tapmiseks, vaid selleks, et üksteist tugevdada. Ei tohi kedagi põlata, kuna põlgus üksi on põlguseväärne. Põlata oma kaasinimeste kirge, mõtteid, kannatusi tähendaks põlata ka iseend, kuna koosneme samadest elementidest.

Õppigem enesevalitsemist teadliku enesemõjutuse kaudu, kui meie kujutlusvõime suudab meisse sisendada usku oma võimesse — ainult siis saavutame edu, rahu, tasakaalu, kui kustutame oma sõnatagavarast ütluse: „See on võimatu, ma ei suuda.“

„On inimesi, kes 80-aastaselt on noored ja teisi, kes 20-aastaselt on vanad,“ ütleb Coué.

Kuidas võib tänapäeval püsida rahvas, kes koosneb 20-aastasist raukadest, on loid, passiivne, isekas!

Meie noorsugu peab endale selgeks tegema oma kohustused isamaa vastu:

Lähtudes isamaa hüvangu printsiibist seadma loosungiks kristluse ideaali, arendama oma siseelu, oma maailmavaadet, kasvatama endas tahtet, kannatlikkust, leplikkust koostöös kõigi ühiskonnaliikmeiga, ta peab heitma kõrvale võltspaatose ja marurahvusluse, kelkiva sangarikkuse, kuid ta kohustub oma idealistliku, tugeva, terve, ebaiseka, optimistliku ja loomuliku eluviisiga olema eeskujuks kõigile rahvaile, kuulutama vaimu võitu brutaalsuse üle.

Noorsugu peab õppima kannatama raskeil aegadel, avastama pettumusist ja kannatusist uusi kogemusi — kuid mitte arana alistuma! Ta kohustub töötama Eesti iseseisva kultuuri kasuks, soodustama meie kultuurilist ja ökonoomilist sõltumatust.

Ja lõppeks, ta kohustub ka seks viimseks — astuma välja tungiva vajaduse korral oma eelkäijate nimel kaitsma oma riiki, kaitsma teda kõigi rahvaste vastu, kes on kõrvale kaldunud kristluse ideaalidest ning unustanud, et ka väikesil rahvail on eluõigus, et ka nemad on inimesed oma sihtidega ja püüdlustega.

Ja ma olen kindel, et meie noored täidavad ka sellegi nõude, nii nagu täitsid oma kohust 22 a. tagasi need, kelle nimed on raiatud marmortahvlesse ja meie südamesse, ning kes võitlesid kristluse, üheõigusluse nimel.

Kui me ka langeksime, tunneksime hetkekski seda pühalikku rahulolu, mis täitis A. Kivika suurromaanis peategelast Ahas:

„...nüüd, kuuldes eemalt oma kaasvõitlejate tuttavat marsilaulu, tundus Ahasele, nagu poleks ta olnud oma elus veel iialgi nii õnnelik kui praegu siin kanderemaal haavatuna lamades... Temalt ei saa nüüd nõuda enam midagi rohkem.“

Soovime vabariigile 22. aastapäeva puhul kõige paremat tulevikuks ning kinnitame oma vannet töötusega, millega pühitseti Eesti sini-must-valge lipp:

„Tõsta lipp! See vestku, vestku
töötusest, mis kestku, kestku,
sinisega viiratud.
Musta mulla põimuline,
lehvi, valge võimuline,
tormatud ja piiratud!“ (G. Suits.)

L. Lagastik.

H. Kaasikov.

EESTI NOORED.

TÄIS NOORUSTULD, INDU, ME TULEME,
TÕUSEVA EESTI NOORÉD!
KÕIK TUNGLAD LOIDAME TULELE
JA KAIKUMA LAULUDEST VOORED.

MEIL SILME EEST AADETE SINETAV TIPP,
ME PÜÜDEKS ON AUSUS JA ÕIGLUS.
SINI-MUST-VALGE, SEE ON ME LIPP;
MEIL' RÕÖMU TEEB VÕITLUS!

EI KARDA ME TORMI, EI TUULI,
NEID VÕITA ME ÜLIM PÜÜD.
ALA NAERATUS Ehib ME HUULI,
IKKA EDASI, EDASI, NÜÜD!

KUNI SAAVUTET AADETE KÕRGEIM TIPP,
KUNI VABA VEEL KODUMAA —
IKKA LEHVIGU SINI-MUST-VALGE LIPP
ÜLE ME RAHVJA JA MAA!

ERNA TEREP.

Veel jõudu on eesti rahval!

Estile möödunud sajandid raskusi toonud on palju,
Murda nad siiski ei suutnud karastet tamme nii valju.
Vermetes oigas me maa, rahvastki ikkesse veeti.
Öösiti hiites siis üllaimaid lootusi anti ja peeti —
Võidelda vabadus Estile!

Jgatsus täitus. Aeg saabus kahekümnennda sajandi lättel-
Pilvisse tõsteti tõrvikud, püssid nüüd haarati kätte.
Vend langes venna eest — isa koos pojaga võitles,
Sungaritegusid toimides surmapõlgur nii heitles:
Langes nii mõnigi vapper.

Murda ei suutnud meest raskused, hirm, ei surmagi vari,
Semale piiridest suruti ähvardav vaenlaste kari.
Manifest kõigile rahvaile vabaks me kodumaa määras:
„Estlane! Ehita koda, kus keegi su õigust ei väära!
Juhi ise oma teed!“

Õhetav koiduveer päevadest parimaist ennakult koidab;
Tulesid, tähistes saabunud vabadust, kõrgusse loidab!
Elu uut tärkavat varemeilt kerkivat oleme näinud:
Muistsete eestlaste õilsaimgi unistus täide on läinud.
Veel jõudu on eesti rahval!

Rinaldo Nurm.

ME SÕIDAME VIKERKAARDE!

Me sõidame vikerkaarde,
üle päikeses helkiva tee,
päike kullatab lilledel vee,
üle metsade vina,
taeva helkiva õrnuse sina
särab vikerkaar.

Küll kaunis on olla nii rõõmus ja noor,
tunda südame hõiskavat tukset,
kuulda rinna sees õrnamat kutset
ja laulda siis õnnele, elule,
tee sulgeda südames valule!

HELIN LEEDE.

Vaade Narva kindlustele.

U. Andre.

Vanalinnas.

Kui mu tuju on nukker, siis ma lähen ja jalutan vanalinnas, sest nii on kergeim oma kurba meeleolu valada sellesse vaiksesse mediteerivasse vormi, mis pakub nii palju rahuldust. Ainult möödunud aegades, olgu nad loetud raamatuist või nähtud hooneis, võib mõtisklus viia kokkukõlla meelte naudinguid ja intellekti. Loodus, poeetiliste elamuste terveim allikas, pakub meile sensuaalsetlikke tundeid ja on seda mõjuvam, mida rohkem me suudame vältida kõige eelnenu teadmist. Ajalugu, kui ta ümbritseb meid kivimüüridena, omab aga seda suuremat võlu ja elavust, mida osavamini me oskame teda vaadata läbi valitud faktide loori.

Seepärast ma armastan neid jalutuskäike, kuigi nad ei paku seda pietistlikku meelehardust, mis teeb koduseks vanad tared, mälestused meie esivanemaist. Nende staatilisele ja ebaindividualistlikule minevikule, millest on jäänud meile omaseks aeglus ja kindlus, on otse vastandiks siinsed vestfaallastest ja saksilastest kaubahärrade kõrgepõrandalised kojad, millede tüsedat elujõudu ning liikuvust on tarretanud aegade möödumus. Siin on dünaamilisust, kuid mitte niisugust, nagu me tunneme seda vabrikuis ja rongides, ja see teebki vanalinna sobivaks paigaks mõtete heietamiseks.

Kõndides mööda endise empooriumi kõvertänavaid, mille on tühjaks jätnud inimesed, et minna elama inetumaisse, kuid soojemaisse majadesse, ei tunne ma selle üle kahetsust. Vanalinn on jäänud neile, kes ta ehitasid.

Mõnus on kõndida, paisata nüüd segi kahjutulesid ja venelaste toorusi all sadamas papagoipüü ääres, siis kujutella inglaste kaklusi veinikeldris ning pärslaste vaipadehunnikuid nende maja laopõrandail. Mõnus on heita pilk ammutuntud portaalile või eeskotta ja luua uusi

Jaani kirik.

U. Andre.

assotsiatsioonid äsjaloetud raamatuiga. Ja kui siis libistada silmad mööda roosakasvalkjaid seinu nende vahele kiilutud taevariba poole ning asjatu kikivarvuletõusmisega püüda haarata oma vaatepiiri ärklike akna puukarniisi, seejuures mitterahtavaid osi juurde fantaseerides, siis alles tekib rõõm teadmisesest, et kuulud eliiti, kelle pilk ulatub kõrgemale nimesildist uksele. Ühtlasi aga püüab sellele rõõmule seltsida kadedus, et iga teinegi võib siin näha ja tunda sedasama, võib-olla isegi rohkem, ja ometi sa tead, et keegi ei suuda siduda seda kõike oma individuaalsusega selliselt, et ta rõõviks sinult originaalsuse ja kujutlustahte.

Ma armastan siin kõndida, kord tunda ennast raehärrana, kellele teevad tuska venelastele Jaanlinna venivad püssirohuvõõrid, siis kaupmehesellina, kellele kodulinnaga praalimine kõrtsis tõi hollandlastelt nahatäie — nii tõtata läbi sajandite pisimurede ja heroiliste tegude.

Ja kui ma lõpuks jõuan sinna, kus lõpevad kohmakas-mehised kivimajad, millede ehitajad ikkasi rauda ainult kannusteks ja rinnakilpideks, ning asun koduteele vihma plekkitorudesse juhtivate betoonehituste varjus, tunnen ma endas uut jõudu ja tööõõmu, sest kõik praegu nii hall ja proosaline pehmeneb tulevikus valitute unistuseks, ja see teadmine loob ka meie püüdlustele ning tegudele kadumatuse oreoli.

H.

Jõululaupäeval kirikus.

Kauaoodatud lumi saabus nii äkki ja seda oli nii palju, et piisas küllaldaselt saaniteeks, Metsa vahel olid isegi suured hanged. Nii täidus ka minu unistus — sain sõita kirikusse.

Tee meie kiriku juurde on pikk ja seetõttu polnud ma kunagi sinna saanud talvel. Sel jõululaupäeval aga rakendas sulane hobuse saani ette, pani hobusele kelladki kaela, ise ütles: „Kelladega teil nagu „seltsim“ sõita!“

Ilm oli ilus. Külma oli omajagu, aga mis see külm nüüd, kui on hullemat külma tuntud!

Kellade helinal sõitsime üle nõmme ja pöördusime metsa. Metsas oli tore tee! Hobune jooksis sundimata. Lihtsalt hunnitu oli sõita keskvaikset metsa kellade helisedes.

Hakkas sadama harvu lumehelbeid. Mida sa veel oskad soovida kallil jõuluõhtul! Nii ilusat jõuluilma pole enne olnud.

„Ei peaks aga tuiskama hakkama!“ muretses ema. „Ega seda tuult tea. Maanteel äkki tuiskab.“

Jõudsime maanteele. Polnud sääli tuisku ühti. Sadas niisama sujuvalt lund, vahetevahel puhus tuul. Rahustus ema, rahustusin minagi.

Kiriku juures oli palju hobuseid lasipuu küljes kinni. Paar autotki seisid lumesajus. Ema sidus hobuse kinni, andis heinakoti ette ja me võisime kirikusse minna.

Jutlus oli juba alanud. Kirik oli inimesist tulvil. Õpetaja kõlav hää! jutustas Jeesuse sündimisest.

Madise kirik on väike, aga armas. Aastasadu tagasi sattus üks laev tormi kätte. Laeval oli keegi rikas kaupmees, kes pääsmise puhul lubas Jumalale tänutäheks ehitada kiriku. Tuul ajas laeva Madise randa ja reisijad pääsesid. Vastandina harilikele inimesile, kes pääsemise puhul unustavad töötused, täitis kaupmees töötuse ja laskis ehitada kiriku.

Küünlad põlesid altaril tasase rahuliku leegiga. Õpetaja jutlustades lasksin silmad ringi käia. Mu naabriks oli vana eideke valges rätis. Tema kuulas hingestatud pilgul, pisarad silmis, õpetajat. Käed risti ja taskurätt sõrmede vahel. Vahetevahel pühkis ta sellega silmi. Edasi vaadates nägin kahte taati, kõssivajunud vanad peremehed. Neil polnud aga aega õpetaja jutlust kuulata. Rääkisid sosistades teineteisega, siis vaatasid kuulatades kantli poole, rääkisid jälle edasi. Need taadid olid maitsnud „jõuluõllekest“, ega neil muidu tulnud tuju kirikus juttu puhuda. Ees istusid pereemad lastega. Peremehed istusid paremal pool. (Siin on veel komme, et üks pool on naiste ja teine meeste.) Ühes nurgas seisid tütarlapsed kihistades ja üles vaadates. Ma tahtsin kangesti teada, mis naljakat võib leida kooripealsel rõdul ja oreli juures. Liikusin veidi ettepoole. Väike eit mu kõrval kohe riidlema: „Ei tea, mis sa peaks sagima püha kalli jutluse ajal!“ Aga mina sain nüüd näha tütarlaste naeruobjekti — poiste salka kooril.

Poisid ei kuulanud jutlust üldse. Neil oli niigi tegemist küllalt. Kui õpetaja oli altaris, loopisid nad tüdrukuid pähklitega. Õpetaja kantlisooleku ajal olid nad vaiksemad, sel ajal lendasid kompveki-paberid. Mõtlesin ise, et nad oleksid võinud ikka paberi koos kompvekiga alla visata.

Vanaeideke mu kõrval hakkas päris tugevasti nuuksuma. Mina olin rõõmus ilusast jõuluõhtust, rõõmus Jeesuse sündimise üle. Ei mõistnud, miks ta nutab sellist rõõmusõnumit kuulates.

Kaks kuuske seisis altari ees. Need kaks olid suuremad. Altarist ukсени oli väikeste kuuskede rida. Suurtel kuuskedel särasid küünlad ... õpetaja rääkis ... Suur hõllandus vallutas südame — hõllandus millegi suure ja ilusa järele ...

Hakkasime laulma. See oli lõpuks. Laul kajas väikeses kirikus toredasti, ehkki eit mu kõrval imepeene häälega sagedasti toonist välja läks. „Aga mis sellest,“ oleks ta mulle öelnud, „on mul aega tooni pidada.“

Inimesed hakkasid väljuma. Vanataadid panid väljas piibud tosame. Eideke kobis rekke, ise tütar ja selle meest noomides.

Poisid ootasid ukse juures tüdrukuid. Kellel oli tuttav, see kutsuti rekke ja lubati koju sõidutada. Teised hakkasid rühmades jalgsi minema.

Ilm oli muutunud. Endise ilusa ilma järel oli hakanud tuiskama ja päris kohutavalt. Maanteel oli alles tegemist! Igaüks tahtis teistest mööda sõita. Nii on see igal jõululaupäeval, nii oli see ka täna.

Kihutasid nii, et vaata, ajavad sind ühes hobusega kraavi. Meie ees läkski saan ümber. Peretütar lendas lumehange. Pereisa aga jõudis jala ette panna. Tütar puges riideid puhastades peale ja sõit läks jälle edasi.

Jõudsime metsa. Sää! ei tuisanud. Tee oli ka hea. Hobune jooksis kellade helisedes kodu poole.

Luilutades jõuluviisi, tundsin, kui hunnitu mälestuse tõin endaga kirikust kaasa. Pühalik tundmus oli südames.

L. Saaremaa.

Oksad vaasis.

U. Andre.

TUHAT VIISI...

KUIS HELGIB LUMINE RADA
KUI VALGE, LÕPUTA NIIT!
KARGES ÕHUS LAULAVAD METSAD
HÕBEHÄÄLI NAD TUHAT VIIT...

TÄIS RAHU ON LUMISED METSAD,
VAID VAIKSELT LAULAVAD NAD —
JA LAULAVAD ÜHES KÕIK KÜNKAD
JA METSAGI LUMISED RAAD.

JA SILLERDAV, KRUDISEV LUMI
ON ÜKSI KUI LÕPUTA VIIS —
KÕIK ON NII KAUNIS KUI UNI —
NAD SINULE LAULAVAD SIIS.

EI MÕISTA KÕIK METSADE VIISE,
EI NÄE KÕIK HURMAVUST SÄÄL —
EI TUNNE KÕIK PÕLISEID LAASE,
KUS HELISEB IMELIK HÄÄL.

ERNA TEREP.

KIRIKUTEEL.

Puuoksilt pudeneb helendav hõbe,
öö sinine samet embab maailma.
Tähed siravad üle lume nii külma,
üle sinise varjudest viirutet aasa
kulgeb tuisune tuuleil kibe.

Rühime läbi me hangede rivi,
— kuidas küll süda nii rõõmu on täis!
Kuulake! Helisev kellatöök käis!
— teine! kolmas! kell otse hõiskab
ja laulab! Näe, seal on kivi,
kus jõulumees puhkas, kui tuli meile,
kui olime väikesed totsid veel!
Käes jõuluöö kaunis! Me kirikuteel,
kogu siniselt sätendav kosmos
sulab rõõmuhõiskeks me teile!

HELIN LEEDE.

E V E.

Enam ei näe Eve vaguniaknast lumist metsa ja nagu maailma-ääreni küündivaid lagendikke. Kahel pool raudteed kükitavad lumme uppumas agulimajad: katused ühtlaselt lumised, aknaavaused hubaselt valgustatud. Mõjuvad teised nii koduseina keskel talveehetes puid. Kogu agulimustus on kaetud pidulikult valge lumega. Ei tahaks nagu uskuda, et nende mõnusalt vilkuvate akende taga elavad päris hari-likud inimesed oma rõõmude ja valudega. Neis lumest imemajuks muudetud elamuis peaks nagu valitsema täieline harmoonia ja rahu. Siin agulis peaks kuski elama ka Eve isa. See isa, kelle pärast ta ei saa nüüd tunda kodurahu, kes jättis haige ema maha ja ei hoolinud Evegi saatusest.

Tuled kahel pool raudteed muutuvad heledamaks, nagu julge- maks. — aga nad on siiski kodulinna tuled! Nad on hoopis erinevad pealinnatuledest. Need oleksid nagu palju iseteadvamad ja vaenuliku- mad. Viled. Juba sõidabki rong jaama. Suur hulk käratsemaid inimesi. Evele pole kedagi vastu tulnud. Peagi sammub ta üksi koduteed.

On sadanud värsket lund. Vahete-vahel tuleb sibada läbi päris põhjatute hangede. Kummbotikud muutuvad külmaks ja meenutavad Evele: „Esimene palk pealinnas!“ Jah, nende botikute eest on päris

hulk päevi tulnud tugevasti töötada; töötada ja mõelda, et see ongi siis nüüd see töö, millest oli enne kooli lõpetamist nii imevähe aimu.

Telefonitraadid kulgevad pehmete lumikõitena teeääril. Elektrilamp posti küljes paneb särama jääpurikad katuseveertel. Eve sammub ootuseärevuses täbi pehme lume. Ema! Kuidas ta tervis nüüd on? Eve on vaevalt harjunud valusa mõttega, et ema peab surema. Koduvärv kriuksatab, Eve siseneb. Koputusele vastab ema hääl. Häälkõla tundub Evele kuidagi nuttuvarjavana, kaeblikuna. Eve näeb kohe, et ema on väga haige. „Eks ma olen ju jälle palju kõhnenenud?“ küsib ta pääle tervitamist. „Oi, mina ei saa küll sugugi aru,“ sõnab Eve, häälkõla sunnitult rõõmus ja muretu. Ta näeb, et see oli nüüd suur vale, aga ühtlasi paratamatu.

Pääle õhtusööki astub Eve akna juurde ja meenutab möödunud päeva. Voodist kuuludub sosistatud oigeid, kõrvalkorteris mängib raadio lõbusat tantsulugu. Evele tunduvad ema muusikaga toonitatud oiged talumatuina. Iga oie pistab kui terav nõelake otse hinge sügavaimasse ja valusaimasse soppi. Ta surub lauba vastu jäälilledes akent. On külm ja karastav. Kuumus silmis muutub pisaraiks. Läbi pisarate vaadates muutuvad külmad jäälilled soojusest õhkuvaiks vikerkaarivärviliseks imelilliks. Üks neist on eriti ilus: õrnroosad õielehed ja violetne süda — see on tõeline imelill. Korraga muutub see ilusaim lilleks, mis meenutab lilli vanaisa haul. Surnulilled! — Ja juba vallutabki see painav mõte — Surm — Eve mõttemaailma. Ta kummitab, kaasas kõis, mis püüab nõõrida Eve kurku. Ja hinges torgivad ikka need oigenõelad.

„Juua!“ palub ema. Eve ulatab kruusi veega ja ema joob, Eve käsi toetuseks kukla all. — „On sul nüüd parem?“ küsib Eve. Ema noogutab.

*

Hommik saabub lootusrikkana. Eve näeb juba voodist rõõmsat päikest, mis mängib jäälilledas. Õhtune hirm ja painajalikkus on kadunud. Ema on päris rõõmus pärast üsna rahulikult magatud ööd. Ta sunnib, et Eve läheks pisut suusatama. Suusad on ju olemas. Ema teab, et Eve armastab talvist metsa. „Tütreke, milleks alati kurvastada? Sõida natuke! Küll sa jõuad veel minuga ka olla.“ Nüüd on siis ema see, kes lohutab. Ometi tahtis ju Eve olla emale elutahte sisendajaks. Eve mõistab, et ta on vales teel. Ta näeb, et ema seisukord on praegu päris häa, ja nii ta lähebki suusatama.

Kaks rööbikut suusajälge kutsuvad jõe, kulgevad mõningaid kõverikke moodustades kaugusse. Päike paistab otse silma. Eve näeb piiludes ainult säravat lund ja neid lõputuid jälgi, mis nii paljutootavalt kutsuvad. Peagi jooksevad nad jõelt künkaile ja säält metsa. Eve sõidab väikeste lumiste kuuskede riigis. Seljataga on jõgi, lähemal ees lumised põõsad ja väikesed kuused — maa-alä, millele ta linnalapsena sobivat nime ei leia. On vist kännustik, sest suuri lumiseid kände on üsna rohkesti. Kaugemal on juba tihe mets. Lumivaiba alt on näha tumerohelist igasuguseis toones. Eve vaatab ikka ja jälle lumiseid

kuuski. Ta on neid juba küllalt näinud, aga ikka on veel raske uskuda nii suurt ilu. Väikesena vaatles ta ajakirjadest oma linnatoas tihti talvepilte. Ta ei uskunud kunagi, et niisuguseid lumme maetud kuuski mujal leidub kui pildil. Olid kuused ja oli maailmas muudki, mille olemasolust varem aimugi polnud.

Jõudnud metsa äärde, tunneb Eve, et ta on väsinud kiirest sõidust. Vaadates ümbrust ei suudagi nagu edasi sõita. Toetudes suusakeppidele peatub ta puhkuseks ja ümbruse imetlemiseks. Eve vaatleb ühte päris siledat ja lihtsat kohta lumel. Alul näeb ta ainult ühevärvilisi imehiilgavaid tillukesi kristallitükikesi, siis säravad need tükikesed rohkeis säravais värves. Eve ei julge hingatagi, veel vähem seda sära puudutada. Ta kardab, et hirmutab imelist päikesemängu. Oleks nii kahju, kui see kaoks! Möödub tuttav suusataja. Vaatleb imestades, et mida see Eve nii hoolsasti lumest otsib. Küsib: „Kaotasite midagi?“ — „Ei!“ hüüab Eve häälega, mis väljendab, et küsimus oli võimatult rumal. Eve jätab nii üleoleva ja iseteadva mulje, et suusataja kiiresti eemaldub.

Eve tuju on tublisti tõusnud, ühes tujuga ka enesetunne. Ta sõidab rõõmsatujulisena edasi. Puhassinisest taevast kuldab lund lõunapäike. Mõni üksik pilvejooneke, nagu eksinud läbipaistev valge värvilaik, mitmekesisistab taevavõlvi. Eve sõidab künkaist alla-üles. Mõtiskelamiseks on rohkesti aega. Ta leiab, et elu on kõigele vaatamata siiski imeilus. Mitte näha seda ilusat talveilma, mitte tunda talvise metsa ilu — see oleks tõesti suur kaotus. Juba möödunud aastal suusatas ta nukrushetkil metsa. Siis olid veel need väikesed koolitüdrukumured. Eve nimetas neid sõite siis „hingearstimeiks“. Meeltülendavas imeilus talvelooduses hajus igakord meelekibedus. Kõrgel seisev kangelane kaotas peagi oma tähtsuse ja muutus päris tähtsusetuks mõne lumerüüsu kuuse või helesinise taeva kõrval. Eve mõistis, et „tema“ polnud sugugi „kõik“, ta oli veel hirmus kaugel „kõigest“.

Mets oli jäänud nüüdki Eve hääks sõbraks. Ta sundis unustama ema haigevoodi, sundis unustama möödunud kannatused. Eve hinges tuikas ainult vaevalt see valus haav, mis oli tekkinud perekonna lõhenemisel. Isa öeldud halvad sõnad kaotasid vähehaaval oma mõju. Tal oli tuju olla praegu kõigile häa. Ta ei suutnud praegu üldse vihata, isegi isa mitte. Ja nii oli häa olla, vihakoormata ja kättemaksutahteta.

Nii ta sõitis. Okaspuumets vaheldus lehtmetsaga, tihnikud harvikutega. Mõnikord oli päris hämar padrik, vaevalt nägi ta sinist taevast. Valge lumi muutis ümbruse rõõmsamaks. Siis oli jälle palju päikest ja säravaid värve.

Koduteel imetles Eve hulk aega rannakünkal kasvavat üksikut mäнди. Seisis võimsalt ja uhkelt, taustaks sügavsinine taevas üksiku pilveribaga. Männinõelad olid klaasised, igas üksikus peegeldus päike. Seisis uhkena talvelooduse raamis särav mäнд pilvega taevatükikesel.

Heatujulisena saabus Eve koju. Nakatas emagi oma rõõmsast meelest. Oli ilus õhtupoolik üle hulga aja.

*

Ema tervis halvenes päev-päevalt. Eve püüdis küll naeratada, aga ema märkas ikka nutujälgi Eve näol. Siis oli tal alati raske. Isast ei kõnelnud nad kunagi, aga mõttes tegelesid nad temaga seda enam. Süüdistused ja mälestused võitlesid isekeskis. Kumbki ei suutnud halvul mälestusil lasta varju heita ilusale.

Täna oli ema tervis eriti halb, aga ta püüdis seda vaikselt taluda. Aeg-ajalt panid ta valukaebed siiski Eve võpatama. Ema soovis, et Eve läheks suusatama, kangekaelselt ja jonnakalt. Ilm polnud üldse sobiv. Oli sula, seejuures tuulinegi. Ema rahustuseks täitis Eve ta soovi.

Harilikult nii imevalged rööbikud suusajäljed olid hallikad ja vesised. Jõel oli kõva tuul. Edasipääsemine oli tahtepuudusel päris raske. Taevast oli üleni hall: lähedal heledam, tagapool päris tume. Tuttavail mägedel olid suusajäljed kinni tuisanud. Mäest alla libisesid suusad hoota. Lumel oli pääl karm kord, suusad häälitsetesid edasilükkumisel ebasõbralikult. Mets kaugemal oli sünge ja kindlate piirjoonteta, nagu udus. Kõik puud olid kaotanud oma lumekatted ja künkad ei mõjunud enam nii sulgpehmeina. Inetuvärvilised kännud olid kaotanud varjud ja mõjusid hallikal lumel ligaselt märgadena. Piki puutüvesid tilkus musti veenirekesi. Tugev tuul tungis läbi pealisriiete ja süvendas ebameeldivat õudsusetunnet. Punakad põõsaraod näisid kammitaist vabanenud hiiglakätena. Külma ilmaga olid needsamad raod hoidnud ettevaatlikult õrnu lumekuhikuid, lumi oli asendanud lehti. Nüüd mõjusid nad kuidagi ebaesteetiliselt jms hirmusisendavalt.

Oli küll värve: punaseid toone, palju rohelisi, halle, valgeid — aga pilt oli siiski äärmiselt monotoonne.

Sõit ei edenenu kuidagi. Jäljed olid halvad. Kui tuulehood raputasid aeg-ajalt puud ja põõsaid, siis meenusid ikka ema valuhood. Kuusekroones hulkuv tuul oigas. Vaikushetkil oli nagu kõik surnud ja hirmus üksildane. Eve oleks siis tahtnud raputada kogu ümbrust, et see ärkaks. Maru ajal oli tal jälle hirm tuule pärast. Ta oli unenäo-sarnases olekus. Unenäos on ju tihti nii, et kui tahad joosta, siis ei saa. Püüad ja püüad, aga ometi ei saa.

Korraga valdas Evet niisugune hirm ja hilinemistunne, et ta oli nutma puhkemas. Kogu jõust rühkis ta kodu poole. Tänavail ta jooksis, hoolimata imestavaist inimesist. Trepist üles ja tupp. Ema oli kahvatum kui harilikult. Tädi istus mureliku näoga voodi kõrval. Eve sai teada, et emal olid olnud hingamishäired. Nüüd oli tal taas parem. Evegi rahustus vähehaaval.

Ohtu oli jälle selge. Tumedas taevast oli haruldast palju tähti. Järgmisel päeval pidi Eve tööle tagasi sõitma. Öösi olid ta ulmadeks raudtee-äärsed metsad ja legendikud ilusas pakaserüüs. Päike pani kogu ümbruse särama. Läbi ilusa talvemaastiku kandis rong Eve edasi ja edasi.

Eve kuulis selgesti ratasteraginat, kodaratelaulu ja mingit ähkimist, nagu rasket hingamist. Rong tasandas käiku, seni nii korrapärane „hingamine“ muutus katkendlikuks, Eve ei näinud enam

lumelagendikke. Rong peatus järsu nõksuga — järgmisel hetkel nägi ta oma toa lage ja kahvatut tapetit. Ulm oli jäljetult kadunud, aga imelik: tuttav häälightsus rongi peatumise eel oli püsinud. See näis tulevat väga lähedalt ja kui Eve, veel ulma mõju all, mõistis, et see on ema katkendlik hingamine, siis see katkes hoopis.

Korruga tunneb Eve, et on nüüd täiesti ärkvel. Ta ruttab ema voodi juurde, aetud ängistavast mõttest: ema on surnud. Vaadates ema ebatavaliselt kahvatut nägu ja klaasistunud silmi, nõtkuvad põlved hirmsa tõe ja hardumuse mõjul.

Ellen Kess.

Mu noorusmaa.

*Kesk metsi üks tükike päikest,
palju hellust, armsust ka,
ma tean üht maailma väikest,
kus mured mul tundmata.*

*Üks lihtne, suitsunud tare,
ja toomingad ukse ees,
vana, lagunud müürivare,
seal pääsu pesa on sees. —*

*Kesk metsi üks tükike päikest,
— see on mu noorusmaa;
ei iialgi tormi, ei äikest,
sääil rõõmsana tunnen end ma.*

*Mu emake vana, nii lõpmata hea,
kuid süda — kui noorusmaa;
kui väsisin, rüppe tal peitsin ma pea,
jäin vagusi uinuma.*

*Kesk metsi üks tükike päikest,
on mulle nii kallis ta. —
Üht vana majakest väikest,
ei teda vist tunne sa?*

*Mis sellest, et teised ei tunne
ja sind nad ei austaks ka.
Kuid mulle sa kullastki kallim,
oo — mu nooruse õnnemaa!*

ERNA TEREP.

VISAND.

Ta oli veider poiss, see meie Karja-Jaska: keha kohmakas ning kange, pikad käed ripnemas üle põlvede, sääred pisut kõverad ja karvased. Juuste värvi oli raske ütelda — midagi savikashalli, pisut roheka varjundiga; oli küsitav, kas ta neid üldse kunagi kammis, sest sileda peaga polnud Jaskat veel keegi näinud, — alati olid nad turris ning lehvisid tuules nagu aganad. Pisi-Ellile näis, et Jaskal oli sarnasust vana karjakoera Valdiga, kes oli niisama karvane, urises ja nohises alatasa. Ainult silmad olid Jaskal truud ja selged, nii selged, et Pisi-Elli neisse vaadates nägi enda peegelpilti. Ja just nende silmade pärast armastas Elli Jaskat. Veider ta oli — veidramad veel ta teod. Nimelt tavatses Jaska taoti karjast ära kaduda, niisama salapärasel kombel ilmus ta äkki jälle nähtavale. Ja seda tegi ta ikka kõige kibedamal tööajal, millal tööjõududest oli suur põud.

Ei tohtud temaga nende tempude eest tõeldagi, sest — seda sosistati tasa-hilju — Jaska mõistusega polnud kõik korras; vist emalt päritud, see olevat enese meeltesegaduses veskijärve uputanud.

Pealegi polnud keset suve leida uut karjapoissi — Jaska oli ju lõppeks tubli ja heasüdamlik poiss, tegi tööd mehe eest, ainult. . .

Nii tormas ühel õhtupoolikul Tõistreperemees iilinguna tagakambri-isse, ise vihast punane, nagu oleks tulnud äsja lavalt. Sajatades ning kirudes seletas ta, et talu kari olevat jälle, juba kolmat korda, nende linas. Koristagu nad oma loomad kus kurat — nii ta ütles põrutades raksudes lauale, muidu tema kaebavat kohtusse, kannatus olevat katkenud.

Pisi-Elli poetas end areldi tarenurka ning seiras sealt, näpp suus, naabriperemehe punakat habet, mis lausa vahutas raevust, ta pungis konnasilmi ja 3-sõrmelist kätt, kaks sõrme olevat tal külm mullu ära võtnud.

Pisi-Elli ei suutnud mõista, kuidas Tõistretaat sõnadevalingu vaheajal nii osavasti läbi hammaste põrandale oskas sülitada, ikka lirtsti ja lirtsti. Elli katsus ka, aga ei sest tulnud midagi välja.

Mindigi siis karja koju tooma — tädi, tädimees ja Pisi-Elligi, ega's tema mallanud sel „tähtsal päeval“ koju jääda.

Tee viis üle lammikute, kus vängelõhnalised sooheinad levitasid uimastavalt-leebet hõngu. Maakamar aga kõikus, sisises, täis soopi. Rada vingerdas, kaldudes loode, siis jälle kirde poole, otsides tugevamat alust.

Elli kartis seda kohta — see sootükike, mis lahutas karjamaad ristkheinapõllust, sisaldas midagi võigast ning ilget, samas salapäraselt. Elli tundis vaistuliselt, et selle maakamara all pidi peituma midagi elusat — vahest oligi põrgu —, miks ta muidu nii kees ja pulbitses. Küllap leidus seal nõgine tõrvapada, kus keedeti mürki, et sellega varustada rästikuid ning saata maa peale inimesi piinama.

Pisi-Elli oli korra isegi tundnud soo maagilist mõju.

Maastik.

U. Andre.

ANDRE

Tulles karjamaalt piki kitsast jalgrada läbi soolaugaste hakkas tal järsku hirm ning ta sööstis kodu poole. Soo auras, taevast oli lahkunud ning abistavad varjud näisid täitvat madaliku. Seal kaldus Elli teelt kõrvale, ta jalg vajus mättasse — ning ta tundis jalas teravat pistet...

Elli ei teadnud, kuidas ta jõudis mäele. Toibus alles siis, kui nägi tädi ehmunud nägu. Karjahtas heledalt, jalg valutas, pea kumises, mõtted olid hajali, ei suutnud ta midagi meenutada...

Taheti jalg kinni siduda, et takistada mürgi levimist. Kuid seal tuli Karja-Jaska oma aeglase kõnnakuga. Heitis Ellile uuriva pilgu oma selgeist silmist ning haaras otsustavalt Elli jala. Perenaine võpatas, haaras poisi käest, kuid Jaska kummardus Elli kohale ning hakkas imema haava — imes ja sülitas, ikka punast ja sooja...

Elli tajus praegugi võigast tundmust meenutades seda õnnetust. Nüüd hoidis ta tugevasti tädi käest kinni, astudes tädimehe jälgedesse.

Hämarus, kui jõuti karjamaa servale. Õhus kuulus tumedat kellukeste helinat ning varsti tulidki lehmad riburada läbi valgete ristikehinte, kannul vana Valdi, pruunikad karvad täis karsket kastet, saba tuulelipuna püsti. — Kuid Jaska jäi kadunuks. Küll otsiti teda metsast ja sooservalt, aganikust ning vankrikuurist; Pisi-Elligi jooksis läbi kõik talli- ja laudalakad, kus Jaska oli maganud. Huikus ja hüüdis, nii et kaasik kajas ja Valdigi niuksuma pistis, kuid otsitavat ei leitud. —

Koitis teise päeva hommik — ja siis tõi naabripere mees kurva sõnumi, nii kurva, et tädimees jättis äestamise pooleli, rakendas hobuse ning sõitis sõna lausumata õueväravast välja, Pisi-Elli varjuna ta kannul. Vaikides mindi, vaikides peatuti — siis leiti Jaska jõe kaldalt ranna tagant hallide pajude alt. Vist südamerabandus või kes teab...

Pisi-Elli vaatas teda jäigalt, põgenes siis karjahtades.

Soo aga auras — kollakas-violetsed varjud vajusid hajali üle taeva.

L. L.

E. Kaljas.

IGATSUSLIND.

ISTUS ÕUNAPUUL IGATSUSLIND,
KESK, ÕITE ROOSA-VALGET MERD,
OLI KÄES KEVAD . . .
PÄIKESE POOLE TÕUSTA TAL IND,
PILVITU TAEVAS SEE MEELITAS VERD,
OLI JU KEVAD . . .

TAHTIS TA LENNATA KÕRGELE ÜLES,
ÜTLES AEG: „VARA VEEL!“
PEA SAABUS SUVI . . .
PÄIKE NAERATAS ÕHKUDE SÜLES,
LINNUKE LENDLES AIA TEEL,
OLI KÄES SUVI . . .

MÕTLES SIIS: „MADALAL LENNANUD KÜLLALT JU,
ÜLESSE LENNATA TAHAKS“ . . .
KÄES OLI SÜGIS . . .
TÕUSIS, KUID VAJUS PEA . . . KOLTUNUD
ÕUNAPUU . . .
HÜÜDIS: „KES NÜÜD MULLE KEVADE ANNAKS!“
— KUID OLI SÜGIS . . .

Helin Leede.

KUULATES MUUSIKAT.

Mu ümber helidest hõbene loor,
üks hõikab teist, kauge haldjate koor
vallatult metsadest jookseb läbi,
huilgavad linnud, seal kukkus käbi,
sammaldest sosinad tõusevad sala
kauguses kõmiseb kõul!

Üks kilin sillerdav, otseku kuld
kõliseks kividel, leegitseks tuld
orud ja mägede, kungaste süli,
kataks maad mustavat kullane küli,
viljaka mulla seest tärkab uus elu,
Avat' kevade põu!

Lumitun'd metsades jäätunud lill
väriseb tuule käes, kelluke: „Kill!“
Kuulatab kõlinaid süda mu noor,
ümber mu helidest hõbene loor,
kutsub ulmade õu!

HELIN LEEDE.

LOOMADE PIDU.

Loomade keskel oli suur rutt ja aina lähenevast peost oli jutt. Sosistasid konnad ja lindudest primadonnad, muudkui et: „Lähenevas on pidu!“ Ja katsu sa neil veel suid kinni sidu! Tuli keksides jänes, urust välja ronis mutt, ühesõnaga kõigil oli kibe kiire ja rutt. Tahtis ju igaüks väga ilus olla ja lähenevale loomade peole tulla. Valmis oli ka peo-kava, nüüd muudkui pidu ava!

Lõppeks jõudis kätte päev, mil' algas ehtimise vaev. Noh, siis sammuti viimaks peole, ja öeldi veel mõni sõimunimi käole, kes puu otsas hüüdis: „Kuku, kuku!“ nii et teistel läksid kõrvad lukku. Astuti siis peosaali.

Avasõna ütles pr. Lõoke, ja algaski peoke. Siis laulis konnade koor, ja see oli nii naljakas, et naeris vana ja naeris noor. Prl. Ööliblikas tantsis balletti ja sellejärele menuetti. Bariton Ööbik laulis „Ave Marie“, ja mina arvan, et koolis oleks ta küll saanud selle eest selge „viie“. Siis oli näidend „Seene Mikk“, kuid see polnud just väga pikk.

Siis sammuti koju, kellelgi polnud enam ruttu, kuid sellest, mis kuulnud-nähtud, kuuldi kaua veel juttu.

Velli Verev.
Progümn. I kl.

LOOMADE MÄSS.

Kass helistas taluõues lokku ja kutsus kõiki erakorraliseks istung-järguks kokku.

Kõige enne jooksid kokku muidugi kanad, siis teised linnud-loomad noored ja vanad. Keegi ei jäänud täna koju, sest loomade keskel valitses mingisugune... noh, mingisugune trotsiv tuju.

Kass algas: „Lugupeetud linnupere — kukk ja kanad, armsad seltsimehed noored ja vanad! Meie oleme siiani olnud inimeste orjad, nii et nüüd oleme neile kurjad. Meil on kõigil midagi kaevata, ja et meil on täieline õigus, seda ei saa keegi salata. Oma kaebustega, Kukeisand, tuleb sul alata!“

„Kukerikii! Ülekohtus, mis mulle tehtud, ulatub taevani! Kanapere arvust on vähendatud kaks; nad tehtud peavõrra lühemaks...“

„See on tõsi!“ karjusid kanad, „mh, need võtted inimestel on päris vanad! Meie juba tunneme neid, kohtuhärra Kassiste, kuule meid!“

„Ma palun rahu! Asi on mul selge ja valge kui jahu. Asja juurde! Nüüd Koeraste, härra lord, on teie kord!“

Koer rääkis: „Minu elu on päris kole; kas ma elan, või kas ma süüa saan, sellest peremehel külma ega sooja pole! Ma...“

„Meiega on lugu samuti!“ karjusid kõik, ja nüüd ei aidanud kohtunikugi hõik.

„Aga... ee, kui tõstaks õige mässu, arvas tagasihoidlikult oinas Pässu. „Õige! Pässu, sina oled õige mees, sina pead jääma kindraliks meie ees!“

Karjane kuid kuulis loomade kisa ja kutsus välja pereisa, et: „Ega see pole vist lugu õige, ja see kass njäugub üle kõige.“

„Helde taevas!“ hüüdis see. Siis kurjalt: „No küll te näete...“

Kuid ka loomadel oli peremehe vastu oma nõu, mis teostus nii kiirelt, nagu oleks kärgatanud kõu. Oinalt „sadas“ hoopi kaks, ja nii karjane kui ka peremees kukkus maha pliks, plaks. Siis toast nõõr toodi ja mõlemad (kole küll!) üles poodi.

Nüüd oli perenaise järg, kes tundis korraga, et ta on üleni märg. Siis sadas talle hoop pähe ja ega hoop, mis oinalt antud, mööda lähe. Ärgates leidis ta end seotult põrandal maas ja nägi, et löögiesemeks oli olnud hoopis tema „kallihinnaline hiina“ vaas.

Väljas aga möllas mäss, mida juhatas oinas Päss. Mässust ei olnud ainult huvitatud tigu, kes ju kuuldavasti palju väljas ei liigu. Kui talle teatati, et väljas on mäss, vastas ta siis, laisalt, nagu see tema viis: „Hm, või revolutsioon? Jah, see on tõesti kohutav situatsioon.“

Mäss kestis terve päeva, ent kui jõudis kätte õhtu, tahtis igamees täita oma kõhtu, nagu on see inimestegi juures viis, ent mis avastati siis! Oi, see oli kole! Leiti, et toitu ega toiduandjat pole. Varem oli ju loomadele peremees toitu toonud, kuid nüüd oli peremees ju üles poodud. Mis teha nüüd?

Siis kostis kuskilt õnnistav hüüd: „Tuleb üles äratada peremees, kellel on loodetavasti veel elunatukest sees. Tuleb anda neile nõia-rohtu.“ Ja tõesti, nii äratati üles peremees kui ka karjane, kes oli veel poisikeseohtu.

Nii saavutati taas rahu, kuigi oinalle tänini pähe ei mahu, miks lõpetati mäss nii ruttu, kuigi tema nimi jäädvustati igavesti loomade ajalukku.

Velli Verev.

D. H. Epp.

NÕKS.

Raamatupidaja Metsistu oli juba kaks tundi asjatult otsinud kadunud jahipüssi. Oli otsinud kodunt, õuest, vanakraamiturult ja toiduainetekauplusest ning saabus äsja koju. Sööma tahtis hakata. Sääil saabus talle külla naabermajas elutsev meesisik Burck. Tema õige nimi oli küll Purk, aga ta rääkis, et sedasi olevat ikka peenem : Burck. Mingit kindlat elukutset tal polnudki, tegeles hüpnootismiga, kirjutas luuletisi ja tea mis veel. Õppis vist joodeldamistki. Tuli siis too Burck Metsistu juurde ja kuulis kurva loo kadunud püssist. Kuulas ära ja ei lausunud sõnagi, ei tahtnud Metsistut vihastada, sest ta lootis lõunasöögile. Ja Metsistu, üks arusaaja mees, kutsuski teise mehe lõunale. Burck puikles moe pärast natuke aega vastu, kuid astus siis sisse.

Lõunaks oli jänesepraad. Burck sõi hää isuga ning kiitis toitu ja kokka. Siis meenus talle äkki kadunud püss. Ta küsis :

„Millal see püss kadus?“

„Eile õhtul oli veel alles, täna hommikul oli juba kadunud.“

„Siis on ta varastatud!“

„Ei ole meie kandis enne veel „laenamisi“ ette tulnud.“

„Kus sa selle jänese lasksid?“

„Sakeneeme metsas.“

„Sakeneeme metsas? Siis on püssi võtnud Sakeneem. Ta ei või sallida, et tema metsas lastakse loomi. Ta tuli kindlasti öösi ja viis püssi ära.“

„Siis kutsume politsei!“

„Pole mõtet. Tead ju isegi, et tema metsas ei tohi lasta loomi. Lase ma natukene pingutan ajusid!“

„Ja pingutaski. Kuid pingutamine kulutas jõudu, seepärast võttis veel ühe tüki praadi. Sõi sellegi ära, varjas ettevaatlikult laudlinale tekkinud rasvapekki taldrikuga ja küsis :

„Ega see Sakeneem mind ei tunne?“

„Kas ta tunneb, muidugi ei. Elab teine nii üksikult oma majas.“

„Hm, ma lähen vaatan, mis teha annab.“

Teeajaks oli too Burck jälle Metsistu juures tagasi ja istus jällegi lauda. Metsistu kiheles hulka aega ning küsis lõppeks :

„Noh, kuidas läks?“

„Elab hästi too Sakeneem. Ilus majake. Aed ka teisel tehtud korda, redised, porgandid ja muud sellised söödavad juurikad.“

„See ei puutu asjasse!“

„Ah tahad püssist midagi teada või?“

„No muidugi!“

„Noh, ma läksin sinna ja esitlesin ennast nii, et Burck, varguste vastu kindlustaja, „Kaljumäe“ kindlustusseltsist. Et kas ta ei tahaks midagi kindlustada. Siis seletas too Sakeneem, et siin kandis ei varastata. Mina siis rääkisin, et näe härra Metsistul varastati püss ära, vana püssilogu. Ja püss oli ligi kaks korda rohkem kindlustatud, kui

tegelik väärtus ongi. Päris rõõmus teine, et sai püssilugust lahti. Kavatses osta uut püssi, niipea kui raha kätte saab. Kui aga leiab püssi enne pühapäeva üles, siis raha ei saa. Rääkisin siis selle jutu Sakeneemele ära ja küsisin, kas ta ei taha midagi lasta kindlustada. Lubas järele mõtelda too Sakeneem.“

Järgmisel hommikul leidis Metsistu püssi välisukse kõrvalt. „Kaval mees too Burck või Purk, mis ta nimi oligi,“ mõtles Metsistu. Siis äkki märkas, et õngeritv oli kadunud ja lausus: Kaval mees too Sakeneem ka. Ega muud kui vaja jälle Burcki appi kutsuda.“ Ning seejuures ta ohkas, sest talle meenus Burcki söögiisu. **U. Andre.**

ÜÜRILISED.

Vidrik Saianaelal oli maja, ilus kahekordne plekk-katusega maja. Elas Saianael kogu aeg rahulikult, nüüd aga... Aga lubage, et jutustan algusest.

Algas kogu see lugu sellega, et Vidrik Saianaela majast kolis abielupaar Mets välja ja korter jäi tühjaks. Ega Vidrik Saianaelal kahju polnudki, aga sündis see väljakolimine südatalvel käreda külmaga, ja see oli halb. Nüüd pidi Vidrik iga päev ahje kütma kuni uue üürilise sissekolimiseni, ja see Vidrikule ei meeldinud arusaadavalt põhjusil. Pani siis Vidrik kuulutuse lehte ja rääkis tuttavale, et temal on korter vaba, säärane ilus korter vanni ja kõige muuga.

Möödus mõni päev ja tulidki korteriotsijad. Vidrikule nad meeldisid ja Vidrik andiski korteri neile ära. Sai käsirahagi kätte. Üüri jättis küll paar krooni alla, aga mis seal parata, talvine aeg. Vaevalt oli Vidrik oma tuppä jõudnud, kui tema juurde tuli proua Lumiste, kes elas ka Vidriku majas. Vidrik ei jõudnud veel teregi ütelda, kui proua Lumiste rääkima hakkas: „Kuulge, härra Saianael, härra peremees, kas andsite neile inimestele korteri ära? Kas andsite, härra peremees?“

„Ee — noh, andsin küll ära!“

„Mis? Andsite neile ära?! Tõesti ikka? Kuulge, kui need inimesed siia majja kolivad, siis mina kolin välja! Kuulsite, kolin välja! Mina olen elanud soliidsete inimestega ühes majas, mina nendega ühes majas elama ei hakka! Tehke mis tahate!“

„Aga kuulge...“

Kuid proua Lumiste oli juba kadunud. Vidrik kratsis hulk aega kukalt ja katsus mõtelda, aga ei suutnud.

Kolm päeva hiljem sai Vidrik põhjuse teada: proua Lumiste mees teenis samas kontoris, kus seegi mees, kes pidi Vidrik Saianaela maja kolima. Kuid härra Lumiste oli osakonnajuhataja, kuna too teine härra oli ainult raamatupidaja. Kuidas on siis võimalik elada endast alama ametnikuga ühes majas!

Järgmisel päeval ilmus kohalikus ajalehes kuulutus:

„Kahekordne plekk-katusega maja müüa. Soodne hind. Küsida Vidrik Saianaelalt, Soosaare tänav 49—7.“

U. Andre.

Süütajad.

Väljas on veel üsna pime talveöö, kui tulikahjuvile linnas undama hakkab ja mind äratab. Esimesel hetkel hõõrun silmi, siis süütan lambi, mis täidab toa hämar-punaka valgusega ja heidab laele kummalisi varje. Vana tolmunud seinakell lööb kaks kähisevat pauku. Hüppan voodist ning piilun kardinade vahelt tänavale. Öises hämaruses märkan telefonitraadidel hüplevaid varblasi, peale nende aga ei ühtegi elusat olevust. „Ei tea, kus see tuli jälle oma rüüstatööd peaks tegema,“ mõtlen, ja poen lõdisedes uuesti voodisse. Kustutan lambi ja kuulatan: monotoonne vile kestab edasi. Mul hakkab õudne, näen korraga taas elustuvaid tontlikke kujusid, sulen silmad, aga seda hullem: nüüd näen selgesti, kuidas mingisuguse maja söestunud seinad vajuvad ragisedes rusuhunnikuks, kuskilt tõuseb suitsuvine, lõikav-külm tuulepuhang tekitab uue leegi mustendavate palkide vahel. Kaeblik vile seguneb põleva maja raginaga. Seinakell lööb ikka tasemini oma igivana tikk-takki. Uinun.

Kui uuesti ärkan, leian ehmudes, et omnibuse minekuni on kõigest kümme minutit. Nüüd algab õudne kiirustamine. Paiskan segamini kõik asjad oma töölaual, sest ei leia sullepääd, mis jäi õhtul kotti panemata. Viimaks leian sullepää, kuid — siiski kotist. „Jääd hiljaks, no muidugi, muidugi jääd hiljaks,“ üteldakse kodus. Viimaks siiski sulgub uks mu taga, astun tänavanurga poole, kus on omnibuse peatuskoht.

On karge talvehommik. Külmgigi kipub pisut näpistama. Idataevast kuldavad esimesed päikesekiired. Lumekoormad raagus puil ja põõsail sädelevad silmipimestavas kiirtemängus. Üksikuid helbeid raputab tuul alla. Nad liuglevad õige tasa, just nagu udusuled. Üle lumise, suusajälgedest vöödilise põllu valendab pikk rohekas-valge riba — kuusemets, mille tagant praegu hall suitsulinik esile kerkib. Sekund hiljem ongi vagunirataste müdinat kuulda, siis paistab vedur ise ja ka kogu pikk vaguniteriba. Suure kohina ja mühinaga saabub rong oma sihtpunkti — Narva jaama.

Jälle vaikus ümberringi, ainult teepühkija roogib lund. Kraamib iga lumeraasukese hoolega kõnniteelt, nii et inetud kivid nähtavale ilmuvad. „Ei tea, milleks selline põhjalik puhtus! Mina jätaksin küll kõik lumehanged tänavale,“ mõtlen.

Omnibust pole ikka veel näha. No annab alles oodata! Täna on õpilasi-sõitjaid kogunenud üsna rohkesti. Mõned neist kõnelevad öisest tulikahjust, ise tammuvad muudkui ühelt jalalt teisele, sest külm annab tunda. „Tuleb, tuleb!“ hüüatab mu kõrval seisev väike tüdrukuke kiltkava häälega. „Jah, viimaks ometi saabub,“ rõõmustuvad kõik läbisegi. Hetke pärast on väike trügimine, ja sõiduk vurab kooli poole.

Teel silmitsen sõitjaid. Vene gümnaasiumi tüdrukud kõnelevad haruldaselt palju, pääleegi kõik korruga, ja naeravad mittemillegi üle. Mu ees istub kaks vanameest. Ühel neist on pikk habe ja suur nahk-

müts sügavalt pähe tõmmatud. Teisel on lambanahkne kasukas. Kui mees end veidigi liigutab, pühib kasuka serv korralikult omnibuse põrandat. „Kuulsid öist tulikahjuvilet?“ alustab habemik naabriga juttu. Jään kuulatama. „Kuulsin neh,“ mühatab vanamees, kõhatab siis ja hakkab taskust midagi otsima. Arvan juba, et vanamees ei kavatse enam midagi ütelda, kui ta äkki jätkab venitades: „Jah-jah, nii see on. Meil nüüd ka järjekord sisse seatud.“ — „Kuidas nii? Mis järjekord?“ ei mõista habemik. „No see on ikke see uus seadus ja kõik. Öösi olgu aga majavaht väljas, muidu süütajad tulevad!“ — „Kas siis veel ühtegi sihukest pole kinni nabitud?“ küsib jälle jässakas habemik. „Ega vist ole. Täna öösi jooksis küll üks jalakäija meie majja ja tegi suurt kisa, et üks süütaja hiilib maja ümber. Läksin siis vaatama, piilusin alguses ettevaatlikult aiateivaste vahelt, sest ega neid mehi tea, kõmmutab veel su maha. Aga ei olnud see süütaja ega kedagi. Ainult tüürik alumiselt korralt valvas maja, sest...“ Omnibus peatub järsu nõksakuga, nii et kõik sõitjad liiguvad veel inertsil mõjul ettepoole. Vanamehed ja õpilased ruttavad sõidukist välja. Kiirustan minagi. Omnibusest väljunud, pistan jooksma. Jõuan parajasti üle tee, kui pörkan paar sammu tagasi. Just tänava nurgal seisab kahtlase välimusega mees, imelik must müts peas ja lühike mantel seljas. „Süütaja,“ läbib mõte mu pea. Ja milline vaade! — „Süütaja“ jälgis kedagi luuraval pilgul. „Just süütaja vaade, no see on päris kindlasti süütaja,“ mõtlen ja jookslen pärast hetkelist peatust edasi.

Kooli jõudnud, tulevad mu juure kohkunud nägudega sõbratarid. Üks neist on eriti kaame näoga. „Kas eesti keeles tuleb vältetöö või?“ küsin, kuna minu arvates on see küllaltki kohutav juhtum. „Oh ei!“ vastab sõbratar, „nägin eile õhtul süütajat.“ — „Ära tee nalja,“ ütlen. „Ega teegi,“ vastab Heljo, „päris õiget süütajat nägin. Eile õhtul läksin tädi poole. Kui olin jõudnud tädi maja juurde ja tahtsin hoovivärvast sisse astuda, ei läinud see lahti. Andsin värvavale paar tugevat müksu, kuid asjata. Ja siis — värv avanes, ilma et ma oleksin lükanudki, ning värvavast otse hüppas tänavale süütaja, pool nägu valge rätikuga varjatud. Mul tuli äkki julgus pääle ja küsisin: „Mida teie siin teete?“ — „E-e-ei m-m-midagi, m-m-ma eksisin m-m-majaga,“ kogeles mees ja kadus kiirel sammul põiktänavasse. Hirmunult jutustasin loo tädile ning täditütrele. Tädi oli kohutavalt ehmunud, sest ta oli kah kuulnud isesugust kolistamist koridoris. Täditütar oli julgem ja püüdis meid rahustada, kuid vaatamata sellele veetsin öö tädi juures, viimane aga valvas hommikuni. Huuh, no oli aga kole!“ lõpetab Heljo oma põneva jutustuse. Kell heliseb, ruttame klassi.

Järgmisel hommikul üllatab mind Heljo hoopis omapärase teatega. „Tead, see polnudki süütaja,“ ütleb ta mulle, piinlikult naeratades, „see oli hoopis — täditütre peigmees. Ta arvas, et onu tuleb, ja kartis, et onu ehk pahandub, kuna tema jälle on nende pool. Nii hoidiski värvast kinni ning lootis, et onu läheb teisest värvavast — sel hoovil on nimelt kaks värvavat — ja ei saa tema säälolemisest midagi teada.“ Ma ei osanud selle loo kohta muud midagi ütelda kui: „Või nii, või siis nii, hm-hm!“

Paari päeva pärast nägin juhuslikult meest, keda mina seni ikka süütajaks pidasin. Pühkis luuaga tänavat, nii et seegi polnud süütaja. Olin hirmsasti pettunud. Mõnikord, kui tulikahjuvile linnas jälle ündama hakkab, meenub mulle tahestahtmatult musta mütsiga ja luurava pilguga nägu tänavanurgalt, ja teine rätikuga varjatud nägu hoovi-värava tagant.

I. Sakk.

TALISPOORDIPÄEV.

See meie talispordipäev on niisugune, nagu teda vist kuski pole. Mitte ainult sel aastal, ei, kõik meie -päevad, niipalju kui neid on üldse meie koolis peetud, erinevad kindlasti kõigist -päevadest kogu Eestis. Kord langeb see õnnelik sündmus meil just sellele päevale, millal Vanataat on heaks arvanud sula saata ja jõel jääd liigutama hakata; teinekord aga tuiskab, sajab jääpurikaid ja kergitab kas või sellesamase pisikesse progümnaasiumi esimese klassi kangelase või kangelanna üles pilvede alla.

Umbes niisugune oli ka meie selleaastane suurpüha — suusapäev. Äärelinnas keerutab tuul terveid lumelahmakaid õhku, kui astun pisut sumbunud toaõhust värskesse maailma, et sumada läbi vastuisanud hangede teisele poole linna äärde — kooli. Puudub nagu see tavaline kihk, lõbus lauldatahtmine või tuju kellelegi ninale visata, puudub õige suusatu, aga ikka ja ainult päris proosalistel ja reaalsel põhjustel — seljakotis pole midagi peale kantsaka leiba, millel paari sõrme jämedune kiht võid ja paar eilsest lõunast järelejäänud kotletti — rasked ajad. Oleksin tahtnud veel tükikesegi midagi magusamat kaasa — tunnen kogemustest, et niisugusel päeval maitseb palju paremini ihu- kui vaimutoit. Mis on paar steeni „Faustist“ vahva võileiva kõrval, kui oled olnud oma viis tundi värskes õhus ja veel suuskadel, ning kui kõige selle juures oled pühapäevasportlane, suusataja. Aga ega me sel hommikul vaimse toiduta jäägi, see oleks ju lausa ülekohus.

Koolimajja jõuan juba tüki maad parema tuju ja mõnusama olemisega. Tänaval hädaldasid turueideid, lõid ikka käsi kokku, ei vaata, vaata, on see ikka plika või? Ega nüüd neist enam keegi aru saa. Nää, lähevad täna kõik pükstes puha. Oh sa armas aeg, nagu... Niisugune jutt juba tõstab tuju, äratav protestivaimu ja eriti hästi tunned end sellepärast, et mõned mitte sinusugused ei protesteerigi enam pükstes tütarlapse vastu. Tunned nagu pisut võidurõõmu, et küll need turunaisedki ümber ristitakse, kui juba kangemate isandatega hakkama on saadud. Tekib nagu mõnus lauluviiski kuskile südame lähedale, et — las kasvame, me tõusev sugu!

Seda „tõusvat ja kasvavat sugu“ on täna nagu palju enam kooli koridoresse siginud — vahvat sugu, tüdrukuid, poisse, päris pisikesi tuliutes tressides, pisut suuremaid ja neid vanemaidki. Naervate nägudega, asjalike pilkudega, lobisevaid ja tõsiseid inimesevõsusid,

kõik segamini — pikk kõrvuti lühikesega, algus koos lõpuga — neid võsusi kihab kogu koolimajas. Imestan, kust neid niipalju korruga on siia tekkinud, aga kui silmitsen mõnd lähemalt, leian ikka ja ainult tuttavaid nägusid. Sää! niksutab vahva plika, siin naeratab väike nimekaimumst poiss — ikka kõik omad, ainult suusapäeva nägudega ja riietega.

Klassikaaslased arutavad, kui pikka maad sõita, kas võtta veel mõni villane jakk ära või panna juure, kas määrada suuski või mitte — see on päris ebatavaline jutt selles klassis, arvavad vist klassiseinad, tahvel ja isegi haigutav paberikorv nurgas. Siis tuiskab klassi midagi päris tavalist ja loomulikku, kes sooritab samuti täiesti igapäevast toimingut — ilmub õpetaja ning märgib puudujaid.

Varsti siirdume aulasse, kust saame kaasa vaimutoitu talvapäevaks.

Kõrgemad spordijuhid on hääks arvanud ilmutada end ääremaile — meie kodulinna, meie kooli. Siin siis selgitatakse meile lühidalt spordi häid ja varjukülgi, kõneldakse vahvusest mitte ainult koolipingis, vaid ka suuskadel, uiskudel, kelgul: öeldakse, et mitte ainult number õpetaja taskuraamatus ei näita meie noorte tublidust, vaid selle kõrval ka midagi muud, räägitakse selililamamisest pilguga, sihitud pilvedesse, ja soovitakse meile õige lõbusat päeva.

Ja siis tõusevad need suured ja pisikesed, algajad ja lõpetajad — numbrid ühed, kahed, kolmed, neljad (viied eksisteerivad ainult erandite silmis) ja voolavad tänavale, kus vastavalt oma võimeile, eale ja vahvusele asutakse ühele, teisele või kolmandale poole koolimaja.

Lõppeks on klassikaaslased jõudnud otsusele, missuguse grupiga sõita, ja poisidki deklareerivad, et nemad 20 km matka küll tegema ei hakka, kui sõita, siis juba koos, ja sõidamegi.

Kuulun suusatajate kilda. Hakkame liikuma, kuna selja taha jäävad kooli ette kilkama kelgumehed, neid ma sel päeval enam ei näegi. Meie aga tohime suusad alla panna alles jõel, ning siis läheb lahti. Kui aga selgub, et read kipuvad mineva liig tihedaks, eraldatakse sikud talledest. Nuriseme, otsustame liituda esimesel võimalusel poistega. Pooldan minagi seda revolutsioonilist kava, on ju minugi proviant rännanud ühes seljakotiga poiste selga. Meie jõudnud üle jõe, on kõik nurin enam-vähem möödas, ning kui oleme liivaukudes, eralduvad vahvamad, et sõita edasi Tõrvala mägedesse.

Pole mina neid vahvamaid; tunnen, et olen endale liig palju ülle ajanud, et olen hambuni higine. aga kuraasi mul on, ja kui tekib kahtlus, kas siiski minna edasi, siis summutatakse see nagu kurja juur kunagi kohe tärkamisel. Rühin kaasa. Siin metsas on tuult hoopis vähe, kohati ei tunne teda üldse. Imetlen jälgi lumel. Need siin pole nagu jäljed tavalisest, selmet olla lohukesed on nad nagu väljapressitud muhud külmunud lumel. Imelik!

Agaga mu vaatlus katkestatakse, leian korruga, et mu kaaslased on kuski kaugel ees ja et mina nagu hüglane härjapõlvlaste hulgas jään ikka rohkem ja rohkem lookleva mao sappa. Vahvad pisipoisid irvitavad, siin on see lõpp nüüd, ja mitte sugugi parem algusest! Ja see lõpp, või lõpu algus minu isikus, jääbki lõppu.

Puhin, viipan käega higi otsmikult, ninalt, lõualt ning rühin edasi. Kui need sääil lookleva alguses suvatsevad vaadata tagasi ja hüüda mulle midagi ergutuseks, siis lasen kogu kopsust, et elagu! Jaanilinn jõuab varsti linnale järele! Ja ma olen uhke, mis sest, et sõidan sabas — ma ei kuku kordagi, kui laskun ikka mäest alla, teisest üles nagu Kaaristo, kelle tulekust mind juba aegsasti eemalt-kaugelt informeeritakse: rada vabaks, hei, Jaanilinn!

Parajasti kui jõuan jälle välja jõejäälle, et siirduda Riigi külla, vana tuttava tee-tädi juure, hakkab sadama, ja seekord ainult vihma, „pussnugade“ sadu jääb tulevaks aastaks, tulevaks suusapäevaks, et oleks vaheldust.

Tee-tädi katuse alla jõuan läbimärjana, suusad seljas ja tilkuvad kindad näpu otsas. Väike majake on täis tammuvaid, klõbisevaid, märgi suusasaapaid, punetavaid põski, tilkuvaid tresse, tõuklevaid tüdrukuid ja poisse — kõigile on vaja teed, kuuma ja magusat. Ning nüüd tuleb kord mu eilsete kotteid kätte, aga nad on maitsvad, seda konstateerivad veel mõned pääle minu. Ja siis, kui olen joonud oma viis klaasi auravat teed ja hakkam ka parajasti ise aurama, lahkub osa mu vahvaid kaaslasti, et sõita suuskadel koju. Meie, ülejäänud, otsustame oodata autobust. Ajaviiteks tsiteerib keegi „Fausti“, keegi lahendab ristsõnu ja et siin teist kirjandust pole, haaran kätte „Pariisi mõrtsuka“ ja algan 17-ndast peatükist. Aga mind ähvardatakse mõrvata, kui jätkan valjusti ja et vaikselt lugemine mulle lõbu ei paku, loobun oma lektüürist.

Varsti selgub kurb tõde, autobus läheb vahest alles õhtul, tee on tuisanud ja seni kui see on lahti ajamata, tuleb oodata. Et väljavaated kojupääsemiseks pole roosilised, siis otsustan minna kas või jalgsi. Leidub vahva rüütelgi, kes ennastohverdavalt ja elusalgavalt asub minu kõrvale. Algul paneme suusad alla, et narr minna, suusad seljas, kui niipalju lund, aga kui mu lauad niisama palju edasi kui tagasi libisema hakkavad, arvab mu kaaslane süütult, et tema küll niisuguse sulaga sõita ei saa, kas me ei võtaks lauad selga. Ja võtamegi.

Nii saabun koju mina, tress kuiv ja tuju ikka veel ülev. Aga need teised tilguvad veel hilisõhtuni, kes jala, kes suuskadel Riigilt Narva, kuid leidub ka neid, kes tulevad omnibusega, nagu korralikud, kannatlikud õpilased kunagi.

Sonni.

H. Kaasikov.

Natiüürmort.

U. Andre.

„NOOR METS”

Jan Adolf Hertzi näidend 4 vaatuses.

Lavastus: A. Sunne. Lavapildid: P. Raudvee.

Arvustus draamastuudiolaste võõrusetenduse
pühul 2. veebruaril 1940. a. Narva Teatris.

Käesolev näidend viib meid kuhugi Poolas asuvasse, kuid Venele kuuluvasse provintsilinna revolutsioonimeeleolusse ning rahutusse 1905. a. Tunned end kohe kuidagi kodus: praegunegi aeg on poliitiliselt kõikumine ning ohtlik, rahvad on ärevil. Veel lähedasemaks muutub näidend, kui lavale tormab 17-aastane vilgas gümnaasiumiõpilane. Kogu etenduse kestes tunned end viibivat tultavas õhkkonnas.

Eesriide avanedes näeme laval väikekodanlikku, kuid kaunis õdusat tuba, millele laiad aknad ning õrnalt-lõbusad kardinaid annavad valgusküllase ilme. Siin eluneb perekond, kelle üksikuil liikmeil on erinevad vaated. Isa on vana väsinud riigiametnik, kes loodab peatset pensioni; ema, armastav ja herk, kes hoolitseb oma laste ning abikaasa eest, kardab nende pärast; poeg, noor ja tuline,

kes otsustab kõrge kallimagi kaalule panna oma kõrgete rahvus-ideaalide eest; tütar, iseseisev oma vaateis vaba haritud noor naine. Siia perekonda puutuvad ka leiste isikute arvamused ja veendid, mõõduka „ilukirja“-professori ning muretu kolme „kahe“ saanud õpilase ideed. Esitatud perekond on tüüpiline sellele ajale; sin tutvustatakse meid välismaailmaga, kus liiklevad need kujud, kes panevad näidendi elama.

Kool on selleks venemeelseks Katariina ja Peetri portreedega ilustatud kantsiks, mida õpilased oma entusiasmiga taotlevad vallutada. See on koht, kus õpetati noori valetama ja vihkama; sunniti võõraid kangelasi austama ning omi minetama; manitseli roomama õgiva võõra võimu ees ja teenima sellelt tasu. Siin on koht, kus noored kogu oma ägedusega tõusevad ning saavutavad kujuteldamatu: võidavad kooli omale rahvusele. Seda noorte võitlust on püüdnudki anda näidend.

Näidendi tegelased jagunevad mentaliteedilt kolme ossa: poola-, venemeelsed ning need, kes on küll sisimait poolakad, loobuvad aga sellest avalikult kuulutamast kas loidusest ja asjalusest või elulisil küsimusil (näit. Majevski). Laval näeme, et ainult noored, kelle ideaaliks on rahvuskangelane Kosciuszko, julgevad olla poolakad. Need noored ei hooli isegi vanemaist, kuigi nad neid väga armastavad ning tunnevad oma kohustust nende vastu. Nad ei hooli oma elust, sest mis loeb üks elu rahva paleuse kõrval, ja päälegi on nad otsustanud võidelda edukalt lõpuni, et jõuda „otse üles mäe harjale“.

Tõeliselt roomavaid venemeelseid esitavad gümnaasiumi õpetajad. Need on kindlad oma positsioonis, julged, sest nende selja taga on Venemaa avitav käsi. Nad nõuavad distsipliini ja suruvad pääle oma arvamust; sääljuures harrastavad nad ka kiuslemist ja korrupsiooni. Kuid õpetajaskonnas on ka äärmiselt sümpaatseid ning huvitavaid erandeid. Need ei kõnele rahvuslusest, kuid on seda kindlamad poolakad. Ja perekonnaisa Majevski ning õpetaja Kiernicki peavad säilitama väliselt oma sallivust ning kuulekust Vene võimule, sellest oleneb nende tulevik, mis on riigi kättes (riiklik pension).

Pääle sellase vaadete ja püüdluste kontrapositsiooni annavad tegelased loomuldasu huvitavaid tüüpe draamateaterlaste tuntud karakterite-kujundamise oskusega. Sellest vaatenurgast annab näidend terve rea suurepäraseid tegelasi, alates õpilasist, lõpetades õpetajatega. Õpilased omades vaid üksikuid karakterseid jooni, nagu see on arusaadav 17-aastaste noorukite puhul, näitavad end õpetajad väljakujunenud mahlakate isikutena.

O. Põlla näidendi keskse kaju Antos Majevskina andis tõsise, tööka, taibuka nooruri, kes on kaalukas ning aus võitleja. Tema närvilisus oli hästi väljendatud, oma tundepursetes oli ta ehtne; vahest siiski oli pisut liialdatud see crescendo, mil ta laotab käed vaimustuses saavutatud võidu ajal.

Antose kaaslast Franio Psczolkovskit esitas toredasti L. Martin. Aus, tubli, kergemeelne poiss — nii võiks teda ise!oomnstadada. Muretu

oma kolme „nõrga“ ja koos sellega oma saatuse pärast, on ta tubli võitleja oma kaaslaste kõrval.

Gruszenzynski O. Liigandi esituses oli hea. Too pisut kitsa silma- ringiga, mässumeelne ning innukas poiss oli esitatud täie usutavusega. A. Tihkani Pfefer oli oma kujult küll veidi naiselik, mängult andis ta aga täiesti „pugeja“ mõõted välja. Oli veel teisigi vahvaid õpilasi, massistseenid Narva koolinoorsoo kaasabil õnnestusid kaunis hästi, kuigi paiguti tundus sunnitud käratsemist, naeru, sosistamist või jäika tardumist. Kuid massistseen nõuab ka enam lavalist praktikat, mida me ei saa siinkohal nõuda.

Õpetajate tüübid olid suurepärased. Võtkem näiteks direktori, matemaatika õpetaja Zhevajtse, prantsuse keele õpetaja Attenol', Sirotkini jt. Direktor A. Suuroru käsitluses anti juba tuntud mõnu ning vilumusega. Juba tema kuju oli imposantne. Too härra pooldas alati rahulikku, mugavat lahendust. Tema fraas: „Vot mis, härrad!“ (või: „Nii-nii, mu härrad!“) sai teatripubliku seas populaarseks. See direktor arvas, et tema suudab kõiki mõista ning rahustada. Meenu- tagem vaid ta libedat kõnet oma õpilasile: „Tuvikesed, mu härrad jne.“. Pärl oli ka J. Mürgi Sirotkin, vana hallihabemeline, hingelt noor professor, kellele olid avatud raamatuis kõik noorusrõõmud, igavene kevad. Liitutatav oli Kaljola, Attenol. Paremini küll keegi ei saaks kujutada selle enesesepöördunud õilishinge traagikat ning andestust. O. Eskola alati rahulik ja korralik professor oli esitatud oivalise kuivusega.

Näidend, nagu juba kord kinnitatud, on häilt tüübelt rikkalik, näit. veel A. Sunne Majeovski, A. Talvi pr. Jakubovska, L. Hanseni gümnaasiumi teener jt. Harva julged leida mõnd viga draamateaterlaste antud tüübis, ja sellegi põhjuseks on mõnele osale mittesobiv välimus. Seekordne tegelaskaader oli aga oivaliselt oma sõiduvees ning tõestas veelikordselt oma kõrget kunsti.

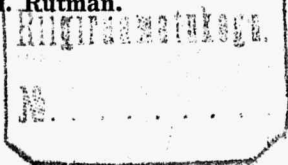
Huvitavalt on näidendi kandvamaks kujuks noor õpilane Majeovski. Temas võime näha ülekantuna kogu poola nooruse võitlust. See võitlus aga ei ole teravalt esile toodud, on antud vaid katketena, kuid läbib siiski näidendi siduvalt. Esimeses vaatuses tekib Antosel konflikt kodustega, järgmises satub Antos vastuollu õpetajaga, kolmandas vaatuses on tegevustiku hariaste — Antos on valmis oma aadete eest koolist lahkuma, neljandas vaatuses on saavutatud joobnustav võit ja õnnelik lõpp. Draama on suurelt osalt ka olustikuline, s. o. näitab tegelaste elu ning kombeid, mis ei mõjusta otseselt tegevust.

Eldmulje etendusest jäi hea ning Narva Teatri saales nii harva nähtav rohkearvuline publik läks rahuldatult koju.

Hilda Paapst.

Väljaandja: Narva I Gümnaasiumi ja I Progümnaasiumi Õpilasing.

Toimetuse: õpetaja E. Janno, õpilased: V. Jõeeste, E. Kess, L. Lagastik, E. Malva, H. Rütman.

JOH. ERENDI

Joala 16

Joala 16

Moe-pudukauplus

*Riigi Klassiloterii piletite
müügikoht*

Firma „Kodukäsitöö“

Joala 26 Narva

Moe- ja pudukaubad

